

Anmeldelser

Heden

Hans Jørgen Degn. 272 sider, 128 farvefotos, indb. Aarhus Universitetsforlag, 2019. ISBN 9788771847079. Pris i Naturbutikken: 299,00 inkl. ebog. Kun ebog: 199,95 kr.

Blandt nulevende kendere af den danske hede fremstår Hans Jørgen Degn som en af de største. Hans pragtværk om heden hører heller ikke til i småtingsafdelingen, 25 × 28,5 cm og en vægt på 1,7 kg, men mindre kan næppe gøre det, når man skriver gravskriften over en hel naturtype. Ejendommeligt nok har der alligevel ikke været plads til et indeks bag i storværket, en mangel der forringer bogens praktiske værdi betydeligt.

Forfatteren indleder forordet med at bekende sin kærlighed til Urfuglen, hvis forekomst i Danmark han kortlagde i 1973. Dengang var der flere end 200 spillende Urkokke på de jyske heder, og mødet blev skæbneafgørende for den unge biolog. Som ansat i det daværende Ringkøbing Amt blev hans karriere vævet ubrydeligt sammen med Urfuglens forsvinden og hedernes forringelse. Bogen, der er holdt i en personlig tone, kan læses som Degns faglige testamente, men den burde have heddet: Indlandsheden, eftersom klithederne ikke er behandlet.

Ganske traditionelt er værket opbygget i seks hovedkapitler om hedens udvikling fra 1800tallet over nutiden til forfatterens bud på fremtiden. Undervejs er der kapitler om de pålidelige overvågningsmetoder, naturfredningens utilstrækkelighed og nødvendigheden af naturpleje. Bogens styrke er netop beskrivelserne af hedernes (sørgelige) udvikling, og de meget praktiske anvisninger på metoder til deres pleje.

Fuglelivet omtales ganske summarisk. Hedens to oprindelige karakterfugle, Urfuglen og Hjejlen, er for længst uddøde, og de øvrige arter har det heller ikke for godt. Storspove og Tinksmed opretholder stadig små bestande, men begge har behov for naturpleje, hvis de skal overleve på de sidste heder. Stor Tornskade vurderes at være væk i dag. Tilgroningen med græs får skylden, fordi græshede rummer færre byttedyr end lynchede. Man savner endvidere status for de tidligere så vidt udbredte hedefugle, Stenpikker og Bynkefugl. Eneste opløftende nyhed er udnævnelsen af Sortstrubet Bynkefugl som ny karakterfugl på de jyske heder.

Ærgerligt må det være for forfatteren, at der er sket et kiks på den ornitologiske billedside. Fotografiet på side 97 viser ikke en Tinksmed, som det påstås i teksten, men en Hvidklire.

Bogens hovedpåstand er, at de sidste danske heder forringes år for år for til sidst at forvandles til græssteppe eller regulær skov. At den officielle vurdering er helt anderledes positiv, er en sminket sandhed ifølge forfatteren. Udover at være kyndig helt ned i den mindste detalje er han også en modig mand.

Midtvejs i den store bog rejser Degn en harmdirrende, men velunderbygget anklage mod Naturstyrelsen og et par navngivne biologer for noget, der ligner groft fuskeri. Han kalder det "natursminke" og sammenligner med den herostratisk berømte "skovsminke"-sag, hvor Miljøministeriets embedsmænd fordrejede forskernes indberetning, så den viste det stik modsatte, før de videregav den til EU.

Anklagen drejer sig om troværdigheden af de forskellige systemer, som myndighederne anvender til at beskrive naturens tilstand. Det første system, der er udarbejdet af to navngivne forskere ved Aarhus Universitet, er baseret på data fra kortlægningen i EU-habitatområderne. Ifølge den har de 14358 hektar tørre heder i Danmark det rimelig godt: 66 procent har en gunstig bevaringsstatus, og ingen heder har en decideret dårlig status.

Degn finder dette resultat utroværdigt og uden forbindelse til virkeligheden. Han påpeger, at den afgørende svaghed er, at plantedækket på fx 10 ha hede kun er vurderet ved optælling af plantearter i en – én – cirkel med radius på fem meter, dvs. mindre end 0,1 procent af arealet. Og cirklen skal sågar udlægges i den bedst udviklede og mindst påvirkede del af arealet ifølge metodens tekniske anvisning. Så kan det jo kun blive godt.

Et virkelighedstjek på Nørholm Hede nord for Varde bekræfter forfatterens påstand. Den kraftigt tilgroede Nørholm Hede har en dækningsgrad af træer på ca. 70 %, men kaldes alligevel "våd hede med klokkelyst", og naturtilstanden klassificeres som "god". Degn finder begge udsagn for "helt ubegribelige", og den, der kender Nørholm Hede (sunde undertegnede gør), kan kun samtykke. Anstændigvis burde arealet kaldes "skov" på grund af den kraftige tilgroning. Insisteres der på at kalde det

To fotos fra Randbøl Hede i hhv. 1979 og 2011, der illustrerer hedens tilbagegang på et areal, som er statsejet, fredet, § 3, habitat-område og fuglebeskyttelsesområde. Ifølge NOVANA's kortlægningsmetode "indlandsklit med lyn og visse" skulle være i en god naturtilstand! Fotos: Hans Jørgen Degn.

”hede”, så burde tilstandsklassen være ”meget dårlig”. Degn mener, at forskellen på virkeligheden og den autoriserede metodik er ”rystende stor.”

Randbøl Hede er et andet overbevisende eksempel i bogen. Ud af hedens ca. 800 ha er næsten 700 ha domineret af græsser, men alligevel er den officielt klassificeret som i ”god naturtilstand”. Degn kender heden ud og ind og udbryder da også: ”Det er simpelthen ikke seriøst at påstå, at det skulle være en hede i god naturtilstand!”

Kritikken er tidligere blevet afvist af forskerne bag metodikken med ord som ”sammenblanding af begreber” og ”grundløs kritik”, hvilket Degn finder ganske mærkværdigt, da kritikken kommer fra andre forskere, der selv har været medforfattere på mange af de publikationer, der ligger bag udviklingen af systemet.

Til slut er der en enkelt skønhedsplet, der bør korrigeres. Kortet på side 9 viser ikke hedens udbredelse i Jylland omkring år 1800, som figurteksten hævder. Kortet viser det lyngbevoksede areals udbredelse i Jylland, og det er ikke det samme. For eksempel er hele Store Vildmose vist som en hede, men den var en højmose. Det samme gælder mange andre jyske højmoser fra dengang.

Kjeld Hansen

A Shadow Above

Joe Shute. *The Fall and Rise of the Raven*. 272 sider, s/h tegninger, indb. Bloomsbury, London 2018. ISBN 978-1-4729-4028-5. £ 12,99.

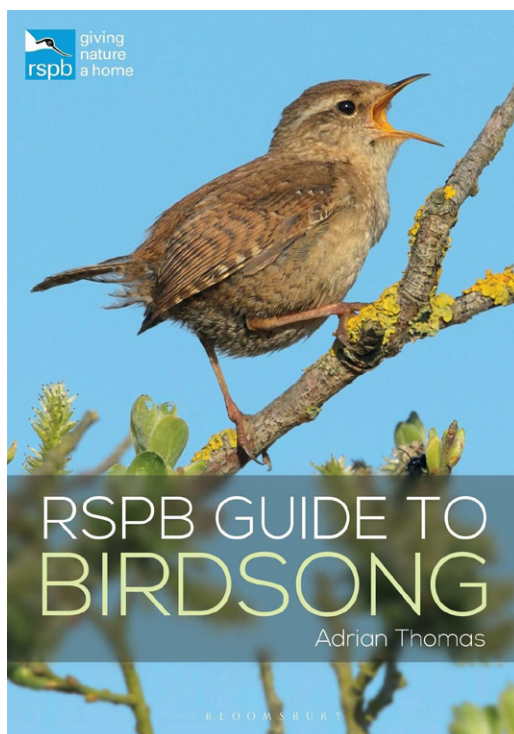
Ravnen blev ikke dansk nationalfugl ved afstemningen i 1984. Det blev som bekendt H.C. Andersens grimme ælling, Knopsvanden, som også anmelderen stemte på. Det har jeg siden fortrudt, men dengang var Ravnen en forholdsvis ualmindelig art i Danmark. Den er, som Skarven, sort og lige så behæftet med skumle myter. Ravnen, verdens største medlem af spurvefamilien, blev fredet i Danmark i 1960. Siden er bestanden vokset fra 16 til godt 1000 ynglepar.

Shute er journalist, hans bog handler næsten udelukkende om Ravnen i England på baggrund af andres insiderviden og en litteraturliste baseret på eksperter som Bernd Heinrich, Konrad Lorenz, Mark Cocker og Derek Ratcliffe, men også Charles Dickens, Edgar Allen Poe og Walter Scott er medtaget. Shute selv leverer ingen originale iagttagelser eller ideer. De leveres af forskere og forfatterens mange bekendte blandt lokale ravn-specialister rundt om i England, som han ledsager, lytter til og citerer.

Bogen behandler blandt andet Ravnen i mytologi og historie, dens stemmer, biotopvalg og de mange beretninger fra lokalområderne, som forfatteren besøger. I bogen fortælles blandt andet, at der yngler 12 000 par Ravne i England og 6000 par i Skotland. Wilhelm Erobreren bar Ravnen i sit banner, da han gik i land på den engelske sydkyst i 1066. Ravnen gør brug af ca. 80 forskellige stemmer, i England rykker den mod byerne, den kan huske ansigter i mindst to måneder, parret holder sammen, til en af magerne dør, Ravnen har flere nerveceller i forhøjnen end noget andet dyr. Den ’kloge’ Ravn er budbringer i nordisk mytologi og i Game of Thrones.

Journalisten Shute skriver godt. Hans oplysninger er dog ikke altid videnskabeligt valide, men hans begejstring for den mytiske fugl er smittende, og bogen er underholdende. Vil man dybere ind, er der ingen vej uden om Ratcliffes monografi fra 1997: *The Raven: a natural history in Britain and England* og Heinrichs fra 1999: *Mind of a Raven*.

Hans Harrestrup Andersen

RSPB Guide to Birdsong

Adrian Thomas. 256 sider, farvefotos, sonogrammer, stemmer med kommentarer på medfølgende CD. Bloomsbury Wildlife, ISBN 978-1-4729-5587. Pris: £ 15,99.

Fuglens stemmer kan det som nybegynder være vanskeligt at få styr på. Hvordan skal man finde en ende af tråden, så man kan begynde at vikle stemmenøglen op? Det gør Adrian Thomas, som er projektleder i vores britiske søsterorganisation, RSPB, og som har beskæftiget sig med fugle det meste af sit liv, i den nye RSPB Guide, som er et godt bud på en metode.

Udgivelsen er rettet mod begyndere og er pædagogisk delt op i tre hovedafsnit; 1) en introduktion til stemmer, både sange og kaldene, 2) en gennemgang af de 65 almindeligste fugle i haven, i skoven og i det åbne land, og 3) et sidste afsnit med gennemgang af over 250 arter. Det skal bemærkes, at bogen primært er rettet mod fuglekiggere i UK, så der er nogle af vores arter, der ikke er med, og fx er Nattergalen i bogen den Sydlige Nattergal, som er den art, der findes i UK.

I introduktionen gennemgås nogle fundamentale egenskaber for fuglens stemmer, hvordan de frembringer lyden, typer af fuglestemmer, sangens og kaldenes funktion, læring, dialekter, hvordan man kan beskrive sangen og kaldene delt op i forskellige attributter, længde, styrke, hastighed etc., og forklaringerne støttes af sonogrammer, og hvordan man skal læse disse. Introduktionsdelen gennemgår også, hvilke habitater de forskellige arter kan findes i, og hvornår man kan forvente at høre dem, hvilket er en god hjælp til at afgrænse mulighederne.

Del to gennemgår de almindeligste arter, og i nogle tilfælde pædagogisk med to arter i kombination. Sonogrammerne, der

følger de enkelte arter, har medfølgende kommentarer, der hjælper tolkningen. Til sidst kommer den systematiske gennemgang af godt 250 arter. Det er dog kun en del af dem, særligt sangerne, hvor der er optagelser, men de fleste er forsynet med sonogrammer, der som de øvrige er kommenteret. Optagelserne på CD'en bliver alle kommenteret med bemærkninger om, hvad der er vigtigt at lægge mærke til, og man får også mulighed for at teste, hvad man har lært.

Det er en rigtig fin pædagogisk udgivelse, som er målret-

tet begyndere, og som på systematisk og pædagogisk vis piller fuglestemmerne fra hinanden, og derefter sætter dem sammen igen, så det også for begynderen kan blive overskueligt. Bogen udgør en fremragende model for kurser i fuglestemmer, og er en absolut anbefalelsesværdig publikation, især for begyndere, men også øvede, selv med den reservation, at den er fokuseret på UK.

Bjarne Bo Jensen

FUGLEÅRET 2018

Tiden nærmer sig for næste publikation af årsbogen Fugleåret, som forventes at udkomme i december 2019.

Som kerne-, ungdoms- eller husstandsmedlem kan du fra 1. oktober til 1. november 2019 bestille dit eksemplar af Fugleåret 2018. Bestillinger efter 1. november modtages så længe lager haves.

Bogen skal bestilles på www.naturbutikken.dk, hvor den vil være tilgængelig fra 1. oktober. Du har mulighed for at bestille bogen med levering til din hjemmeadresse eller til afhentning i DOFs sekretariat på Vesterbrogade 140A.

